

Bosne in Hercegovine (177 : 111) kot moški migrantje (167 : 87).

Po nacionalni pripadnosti so z 8/10 najmočnejše zastopani Hrvatje, Srbov je 17°%, Makedoncev 2,1^o%, Črnogorcev 1°%, ter muslimanov 0,5^o%.

Najustaljenejšo socialno strukturo v osnovi enako ugotovljeni socialni strukturi mesta najdemo samo pri Hrvatih z deležem tudi pri kmečkem prebivalstvu. Pri njih migrirajo vsi sloji prebivalstva z razliko od Srbov in Črnogorcev, kjer gre v prvi vrsti predvsem za povojno migracijo z izrazitimi kvotami slojev uradnikov in nameščencev (63,1% : 90,6%), pri Makedoncih in muslimanih pa za delavce.

Zanimivo je pogledati socialno plastovitost še tistega pičlega števila v Mariboru živečih Nemcev; 6/10 je delavcev, dobra tretjina odpade na uradnike in nameščence, trgovcev in obrtnikov je 1,9%, prav takšen delež be-

ležijo tudi svobodni poklici... (605 : 352 : 19 : 19).

Brez dvoma je mesto Maribor na pragu novega desetletja po številu v vojni padlega prebivalstva po svoji socialni strukturi in migracijskih obeležjih v Jugoslaviji izrazito posebna urbana celota in ga lahko morda primerjamo samo z Zagrebom ter Reko; tako visoke kvote delavstva pa so v tem obdobju še vedno dovolj adekvatno merilo razvitosti določene industrijske panoge oziroma celotne industrije...

VIRI IN LITERATURA

1. Čepič Zdenko: Maribor po osvoboditvi, ČZN štev. 1-2/1979, str. 475—490. — 2. Stanovništvo prema bračnom stanju, knjiga VII. — 3. Stanovništvo po zanimanju, knjiga III. — 4. Stanovništvo po narodnosti, knjiga IX ter še vse preostale knjige popisa za 1948.

NASTANEK IN RAZVOJ VIŠOKEGA ŠOLSTVA V MARIBORU

VLADIMIR BRACIČ

V kulturnem pogledu je bila v starejšem obdobju pred Mariborom njegova okolica. Menihi benediktinskega samostana iz Šent Pavla na Koroškem so v falskem gradu uredili manjši samostan ter v njem neke vrste filozofsko šolo. Namenjena je bila redovnikom. Po obstoječih virih je filozofska šola na falskem gradu delovala v letih 1628 oziroma 1629 do 1635 ali 1639. Poleg filozofskih predmetov so iz praktičnih razlogov na šoli imeli tudi ekonomske predmete. Falska filozofska šola je bila prva visokošolska institucija na slovenskem ozemlju, ki pa zaradi kratkotrajnega delovanja ni pustila nobenih sledov niti v kulturnem niti v splošnem razvoju pokrajine.

Mariborski meščani so zaprosili cesarja Franca ob njegovem obisku v Mariboru (22. avgusta 1807), naj prenese sedež lavantinske škofije v Maribor. Cesar prošnje ni odbil, čeprav je bil bolj naklonjen Ptujju. S prenosom sedeža lavantinske škofije v Maribor je bila povezana tudi akcija za ustanovitev liceja, ki naj bi kot višja šola dopolnjeval gimnazijo in omogočal vstop na blagoslovje in na pravo. Priprave na preselitev sedeža škofije je preprečil prihod Napoleonovih vojsk. Ponovno pobudo za ustanovitev liceja

pripisujejo dr. Andreju Kavčiču, mariborskemu župniku, ki je pri nadvojvodi Johanu izposloval dvorni odlok z dne 26. julija 1810. leta, v katerem ukazuje opatu benediktinskega šentpavelskega samostana, naj ustanovi v Mariboru filozofski učni zavod (Philosophisches Studium). Razne spletke šentpavelskega opata ter sekovskega in krškega škofa, ustanovitev liceja so povezovali s pobudo za prenos sedeža lavantinske škofije v Maribor, so akcijo zavrle kljub prizadevanjem Kavčiča in mariborskega mestnega sveta. Pobuda za prenos sedeža lavantinske škofije v Maribor je bila obnovljena leta 1822, zaradi raznih nasprotovanj pa ponovno odložena. Narodno zavedna slovenska duhovščina je v revolucionarnem letu 1848 v okviru političnega programa Zedinjene Slovenije ponovno sprožila vprašanje o prenosu sedeža lavantinske škofije v Maribor. Boj za uresničitev te ideje je trajal polnih enajst let. Veliko zaslug za zmago v tem boju gre takratnemu lavantinskemu škofu Antonu Martinu Slomšku, ki je 4. septembra 1859 slovesno razglasil Maribor za novi sedež lavantinske škofije. Vsa leta boja za prenos sedeža škofije si je Slomšek prizadeval tudi za ustanovitev lastnega (slovenskega) bogoslovnega

učilišča in semenišča. Tudi to mu je kljub nasprotovanju uspelo in 14. oktobra 1859 je bilo slovensko bogoslovje odprto s primerno slovesnostjo. Tako je Maribor dobil viokošolski zavod, štiriletno bogoslovje, ki pa ni imelo pravice podeljevanja doktorata, vendar je postalo izredno pomembna narodnoobrambna, kulturna in znanstvena ustanova. Slomšek je videl v bogosloju zametek slovenske univerze, ki bi pomenila osamosvojitve predvsem štajerskih Slovencev od vedno bolj velikonemško nastrojenega Gradca. Žal je bilo to v takratnih razmerah neizvedljiva želja. Slovensko bogoslovje v Mariboru je delovalo do nacistične okupacije.

Za razvoj znanstvene misli v tem delu Slovenije je bila odločilna ustanovitev Zgodovinskega društva za Slovensko Štajersko (1903) in njegovega glasila Časopisa za zgodovino in narodopisje (1904). Visoko kvaliteto Časopisa za zgodovino in narodopisje, ki je zbral okrog sebe večino vodilnih slovenskih znanstvenih delavcev, so nekateri ocenili kot čudež majhnega mesta, ki je brez univerze in drugih znanstvenih ustanov.

Požrtvovalno delo mnogih, ki so z velikim idealizmom budili v širokih ljudskih množicah narodno zavest in zadrževali velikonemški imperialistični pritisk, je ob koncu prve svetovne vojne pomenilo temeljni pogoj, da je lahko general Rudolf Maister s svojimi borca pridobil Maribor in njegovo severno zaledje Sloveniji in Jugoslaviji ter ga tako rešil usode Celovca in Koroške. V tistih dneh prekipevajočega narodnega veselja so se iskriale tudi visokoleteče misli, ideje in načrti. V zvezi z visokim šolstvom navaja dr. Bruno Hartman na osnovi izjave Janka Glazerja: »Poverjenik za uk in bogočastje pri narodni vladi Slovenije, Mariborčan prof. dr. Karel Vrstvšek, je leta 1919, ko se je pripravljala ustanovitev slovenske univerze, imel v mislih, da naj bi se tehniške fakultete slovenske univerze preselile v celoti v Maribor v dotedanjo z učili in tehničnimi pripomočki izvrstno opremljeno kadetnico.« Davorin Žunkovič pa je leta 1921 napisal v Marburger Zeitung: »Ljubljana naj le ostane mirno univerzitetno mesto, Maribor naj postane glasno, življenja polno trgovsko mesto... mi potrebujemo za bodočnost trgovsko akademijo in višjo poljedelsko-gozdarsko šolo, torej neke vrste visoko kmetijsko šolo.« Po izjavi prof. Gustava Šiliha so v krogu sodelavcev izjemno aktivne Pedagoške centrale v Mariboru govorili o potrebi, da bi tudi Slovenija dobila po vzoru Beograda in Zagre-

ba Višjo pedagoško šolo. Konkretnega predloga niso izdelali, ker so ocenili, da ob dejstvu, ko se je morala Slovenija boriti za obstoj ljubljanske univerze, ne bi uspeli.

Maribor, drugo največje slovensko mesto in metropola severovzhodne Slovenije, je bil po osvoboditvi najmočnejše industrijsko mesto v Sloveniji in med prvimi v Jugoslaviji. S svojo akumulacijo je pomagal razvijati druga industrijska središča, pri tem pa je sam v razvoju zaostajal. Eden izmed najpomembnejših vzrokov tega zaostajanja je bilo pomanjkanje strokovnih kadrov v gospodarstvu in negospodarstvu. Tiste, ki so se uveljavili, so pritegnili k delu v republiške upravne in druge ustanove. Dotok visokošolskih strokovnjakov z Univerze v Ljubljani je bil minimalen in kadrovski deficit je postajal vse bolj kritičen. Zato je bilo povsem naravno, da se je iz gospodarstva vedno bolj glasno slišala zahteva, da je v Mariboru treba ustanoviti visokošolske zavode, ki bodo šolali strokovnjake raznih profilov. Ob pripravah za ustanovitev agronomske fakultete leta 1947 so bili nekateri mnenja, da bi kazalo fakulteto postaviti v Maribor, ki je imel bogato tradicijo kmetijskega šolstva in je tudi sicer središče pokrajine z najboljšežnejšimi poljedelskimi površinami, razvito živinorejo, kvalitetnim vinogradništvom in sadjarstvom ter obsežnimi gozdnimi sestoji. Prepričljivi argumenti niso dobili večinske podpore. Podobno je bilo s pobudo tekstilcev, ki so utemeljevali predlog za ustanovitev tekstilne fakultete ali višje šole v Mariboru z dejstvom, da je Maribor eno najmočnejših tekstilnih središč v državi.

Leta 1957 je zvezna skupščina dala v javno razpravo osnutek splošnega zakona o šolstvu. V Mariboru so se v javno razpravo vključila vodstva družbenopolitičnih organizacij na ravni okraja, zbornice in še posebej aktivno strokovna društva. Zakon je predvideval tudi višje strokovne šole. Tako je upravni odbor Društva ekonomistov v Mariboru že oktobra 1957 na pobudo sveta za industrijo in obrt pri OLO Maribor imenoval delovno skupino, ki naj izdela »konkretni predlog organizacije višje gospodarske šole.« Pri društvu orodjarjev je bila ustanovljena posebna delovna skupina z nalogo, da pripravi povsem nov, sodobnim zahtevam prilagojen vzgojnoizobraževalni program za izobraževanje strokovnih kadrov od kvalificiranega delavca do diplomiranega inženirja. Posebej so opredelili potrebo po tako imenovanih obratnih inženirjih. Podobne komisije so delovale tudi pri Društvih tekstilnih inženirjev in tehnikov ter pri Elektrotehniškem društvu. O potrebi

po ustanovitvi fakultet in višjih šol za obratne inženirje so na sejah upravnih odborov navedenih društev razpravljali že od začetka leta 1958. Spomladi leta 1959 so strokovna društva v sodelovanju z okrajno gospodarsko zbornico opravila posebni anketni popis in pri tem ugotovila, da manjka v gospodarskih organizacijah okrog 1800 strokovnjakov z visokošolsko izobrazbo, v pravosodnih in upravnih organih nekaj sto pravnikov, v višjih razredih osnovnih šol blizu tisoč predmetnih učiteljev. Iz ljubljanskih visokošolskih zavodov je letno prihajalo na območje okraja okrog sto diplomiranih inženirjev, ekonomistov in pravnikov ter po 15 predmetnih učiteljev. Takrat ugotovljene potrebe bi ob takšnem dotoku pokrili v dvajsetih oziroma šestdesetih letih. Povsem brezupna situacija.

V Ljubljani je Trgovinska zbornica pripravila predlog za ustanovitev višje šole za zunanjo trgovino. Kasneje so predlog spremenili tako, da bi se šola imenovala višja komercialna šola. Pripravili so vzgojnoizobraževalni program, učne kadre in prostore. Izvršni svet je o predlogu razpravljal 19. junija 1959. Predsednik Boris Kraigher se je ob obvestilu o podobnem predlogu društva ekonomistov iz Maribora uprl predlogu, da bi bil sedež šole v Ljubljani, češ da je ta že tako prenatrpana z visokim šolstvom. Na to intervencijo so se člani izvršnega sveta zedinili, da predlagajo za sedež Maribor, vendar je skupščina LRS sprejela 2. julija 1950 zakon o ustanovitvi višje komercialne šole brez navedbe o sedežu šole. Za določitev sedeža šole je bil pooblaščen izvršni svet. Takoj po sprejemu zakona je predsednik Kraigher naročil predsedniku OLO Maribor Jožetu Tramšku, naj v Mariboru pripravi vse potrebno, da bi šola lahko jeseni začela z rednim delom. Imenovan je bil pripravljalni odbor v sestavi: Tine Lah, predsednik, člani: Vladimir Bračič, Danilo Vezjak, Janko Golob in Herman Jaš, ki je začel s konkretnimi pripravami za začetek delovanja šole. 8. septembra je izvršni svet LRS izdal uredbo o Všji komercialni šoli v Mariboru. Tako je Maribor tudi pravnovejavno dobil prvi visokošolski zavod. Slovesna otvoritev šole je bila opravljena v petek, 23. oktobra, redna predavanja pa so se začela v ponedeljek, 26. oktobra. V rednem in poznejšem roku se je vpisalo 727 slušateljev, od teh jih je blo 118 rednih in 609 izrednih (študenti ob delu). Vpis je presegel vsa pričakovanja. Šola je imela štiri oddelke: za zunanjo trgovino, za splošno komercialo, za računovodstvo in finance ter za bančništvo.

V naslednjih letih sta bila ustanovljena še oddelek za turizem in gostinstvo in oddelek za transport. Za prvega direktorja šole je bil imenovan Tine Lah, takratni podpredsednik OLO Maribor.

Odločitev izvršnega sveta LRS, da postavi novo ustanovljeno Višjo komercialno šolo v Maribor, je aktivirala Zvezo inženirjev in tehnikov ter njihove delovne skupine, ki so že več kot leto dni intenzivno pripravljali ustanovitev šole za obratne inženirje. Delovna skupina v sestavi: inž. Egon Marek, nž. Marko Kržišnik, Edo Sitar, inž. Jože Kolarič in Vladimir Bračič je dobila nalog pripraviti potrebno dokumentacijo in jo čimprej posredovati predsedniku Kraigherju. Ker je bil predlog za ustanovitev Višje tehniške šole v Mariboru s strojnim, tekstilnim in elektro oddelkom v skladu s smernicami resolucije o izobraževanju strokovnih kadrov, ki jo je pripravljala zvezna ljudska skupščina, je izvršni svet LRS postopek za sprejem zakona o njeni ustanovitvi pospešil. Na seji izvršnega sveta je bil predsednik Kraigher mnenja, naj bi bili obe novo ustanovljeni šoli v Mariboru zametek bodoče nove univerze. To misel je predstavnik izvršnega sveta Vlado Majhen povedal na seji republiškega zbora, ko je dejal: »Ustanavljanje višjih šol zunaj Ljubljane je v skladu z našo splošno prosvetno politiko in dekoncentracijo višjega šolstva in univerze. Vse nadaljnje izobraževalne ustanove moramo smotrno razporejati po vsej republiki. Izvršni svet sodi, da lahko višja komercialna in višja tehnična šola v Mariboru v najprajšem času prerasteta v visoki šoli ali pa v fakulteti kot prva zametka nove in samostojne univerze v Mariboru.« Ljudska skupščina LRS je sprejela zakon o Višji tehnični šoli v Mariboru 26. novembra 1959. V naslednjih letih je šola dobila še gradbeno-komunalni in kemijsko-tehnološki oddelek. Imenovan je bil pripravljalni odbor s pravicami šolskega odbora v sestavi Jože Kolarič kot predsednik in kandidat za direktorja šole, člani: Marko Kržišnik, Srečko Golob, Mirko Sitar in Vladimir Bračič. Pripravljalni odbor je poskrbel za vse potrebno za začetek rednega dela. Finančna sredstva za ustanoviteljske stroške je odobril OLO Maribor, ki je šoli dodelil prostore v zgradbi novo zgrajene kovinarske šole ob Smetanovi ulici. Pripravljalni odbor je izdelal tudi predlog srednjeročnega razvoja šole. Slovesna otvoritev šole je bila v soboto, 5. marca 1960, v dvorani Tehnične srednje šole. Slavnostni govornik je bil predsednik izvršnega sveta LRS Boris Kraigher. Redna predavanja so se

začela v ponedeljek, 7. marca, popoldan. Na predlog študentov je šola začela z delom v letnem semestru in s popoldanskimi predavanji, da so se jih lahko udeleževali tudi že zaposleni. Prijavljenih je bilo 898 slušateljev, od tega 571 na strojni oddelek, 187 na elektro oddelek in 140 na tekstilni oddelek. V prvem semestru so bila predavanja samo za redne slušatelje, delo z izrednimi so začeli šele jeseni.

Ustanovitev Višje komercialne in Višje tehniške šole je sprožila še vrsto drugih pobud. Tako so prišli na OLO s predlogi za ustanovitev posebnih višjih šol še agronomi, gozdarji in pravniki. Iz Ljubljane pa je medicinska fakulteta predlagala ustanovitev medicinske šole. Kasneje so bile dane pobude tudi za ustanovitev višje glasbene šole, višje šole za socialne delavce in oddelka za arhitekturo pri Višji tehniški šoli. Tajništvo za prosveto, šolstvo in kulturo pri OLO Maribor je februarja izdelalo poseben elaborat o razvoju visokega šolstva v Mariboru. V elaboratu so bile poleg že ustanovljenih dveh šol predvidene še višja agronomska in višja pravna šola, medicinska fakulteta, pedagoška akademija in višja dentistična šola. Predsedstvo OLO Maribor je februarja 1960 ustanovilo komisijo za pripravo in organizacijo višjih in visokih šol v Mariboru. Člani komisije so bili: Anica Kuhar, predsednica, Vladimir Bračič, tajnik, drugi člani: Tine Lah, Jože Kolarič, Jože Butinar, France Venturini, Draga Humek, Zmago Slokan, Slavko Podmenik in Lojze Frangež.

Za pripravo predlogov za ustanovitev posameznih šol je komisija imenovala podkomisije.

Podkomisija za gozdarstvo je po dveh sejah ugotovila, da ni stvarne potrebe po višji gozdarski šoli. Podkomisija za ustanovitev medicinske fakultete je pripravila podroben elaborat, pri tem pa postavila kot pogoj za ustanovitev medicinske fakultete zgraditev predkliničnih inštitov. Ker niti OLO Maribor niti izvršni svet LRS nista mogla zagotoviti finančnih sredstev, je bila pobuda za nedoločen čas odložena. Leta 1961 je dala medicinska fakulteta predlog, naj bi v Mariboru organizirali razširjeno bazo ljubljanske fakultete. Tudi to pobudo je razširjena podkomisija temeljito preučila, naredila nov elaborat in v njem predvidela gradnjo objektov, ki bi služili medicinski fakulteti in Višji stomatološki šoli. Tudi ta pobuda je bila zaradi pomanjkanja denarja odložena. Tretjič je prišla pobuda za ustanovitev razširjene baze medicinske fakultete v Ljub-

ljani v sedemdesetih letih iz Maribora. Tokrat je predlog odklonila medicinska fakulteta, podpisala pa je kasneje sporazum o sodelovanju s Splošno bolnišnico in Zdravstvenim domom v Mariboru.

Podkomisije za ustanovitev Višje agronomske, Višje pravne in Višje stomatološke šole so pripravile ustrezno dokumentacijo in ljudska skupščina LRS je 24. junija 1960 sprejela zakone o ustanovitvi navedenih šol. Slovesnost ob začetku dela vseh treh šol je bila 3. oktobra 1960 v dvorani Kmetijske srednje šole. Tudi te slovesnosti se je z mnogimi drugimi gosti udeležil predsednik izvršnega sveta LRS Boris Kraigher.

Višja agronomska šola je dobila prostore v zgradbi Srednje kmetijske šole. Začela je s tremi oddelki: poljedelskim, živinorejskim in vinogradniško-sadjarskim. Skupaj se je vpisalo 251 slušateljev, od tega 101 redni. Za direktorja šole je bil imenovan Jože Butinar, dipl. inž. agronomije.

Višja pravna šola je dobila prostore skupaj z Višjo komercialno šolo v poslopju bivše klasične gimnazije. V prvi semester se je vpisalo 272 slušateljev, od teh je bilo 28 rednih. Za direktorja šole je bil imenovan France Venturini.

Višja stomatološka šola je imela največ problemov s prostori. Gostovala je v več zgradbah; sedež je imela v prostorih Zavoda za socialno zavarovanje, predavanja v dvorani bolnišnice, laboratorije v provizoriju ob parku. Kasneje je dobila najsodobnejše opremljene prostore v lastni zgradbi. V prvi semester se je vpisalo 171 slušateljev, od tega 99 rednih in 72 izrednih. Za direktorja šole je bil imenovan dr. Aleksander Sterger. Šola je bila triletna.

Čeprav je OLO Maribor že leta 1957 zapisal v svoj srednjeročni plan, da bo v Mariboru ustanovljena do leta 1960 pedagoška akademija, je bila ta šola zaradi raznih peripetij ustanovljena šele 26. junija 1961, toda kot štiriletna visoka šola, ki bo v začetku delovala samo s prvo stopnjo, torej kot dvoletna šola. Pod kakšnimi pogoji je bila šola ustanovljena, nam povedo podatki, da je moral dati OLO Maribor izjavo, da bo zagotovil 30 % sredstev za redno dejavnost, pokrili vse ustanovitvene stroške in da šola pet let ne bo zahtevala nobenih investicij. Pod tako neugodnimi pogoji ni bila ustanovljena nobena druga visokošolska organizacija v Sloveniji. Prav zato, ker so se priprave za ustanovitev šole tako zavlačevale, je bil sporazumno z Višjo pedagoško šolo v Ljubljani ustanovljen v Mariboru detaširan

oddelek te šole za delo z izrednimi študenti, vpisanimi na Višjo pedagoško šolo v Ljubljani. Za delo v tem detaširanem oddelku je bilo v Mariboru izvoljenih nad 30 učiteljev. Prav finančna sredstva so bila tudi vzrok, da se je Pedagoška akademija v Mariboru razvijala postopoma. Redna predavanja za redne študente so se začela 3. nov. 1961. Z delom so začele le štiri predmetne skupine: razredni pouk, slovenščina — angleščina, matematika — fizika in tehnična vzgoja z osnovami fizike. Vpisanih je bilo 52 rednih in 204 izrednih študentov. Razpisanih je bilo več predmetnih skupin, vendar ni bilo dovolj prijavljenih za redni študij. Že v naslednjem letu se je število predmetnih skupin povečalo na deset. Prvim štirim so se pridružile še: slovenščina — srbohrvaščina, slovenščina — ruščina, geografija — zgodovina, kemija — biologija, likovna vzgoja in glasbena vzgoja. Za direktorja šole je bila imenovana Draga Humek. Za potrebe madžarskega manjšinskega šolstva v Prekmurju je bila že leta 1963 ustanovljena predmetna skupina slovenščina — madžarščina samo za izredne študente, za redne pa še telesna vzgoja. Šola je prvo leto delovala v prostorih učiteljišča, leta 1962 pa se je po izselitvi Višje komercialne šole v novo lastno poslopje preselila v poslopje bivše klasične gimnazije.

Delovanje petih visokošolskih zavodov v študijskem letu 1960/61 je pokazalo, da bi bil potreben koordinacijski organ, ki bi reševal nekatere skupne probleme in usklajeval delo. Na predlog Višje komercialne šole je OLO Maribor predlagal izvršnemu svetu LRS, naj z zakonom ustanovi Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru, ki bo imelo do vključeni- nih zavodov podobne dolžnosti in pravice, kot jih ima univerza in njen rektorat do vključenih fakultet. Izvršni svet LRS je to pobudo podprl in ljudska skupščina LRS je 25. maja 1961 sprejela zakon o ustanovitvi Združenja. Prva skupščina Združenja je bila 9. decembra 1961 v Domu JLA. Sprejela je statut, izvolila svet in upravo ter predstojnika njegovega namestnika. Za prvega predstojnika je bil izvoljen Vladimir Bračič, za njegovega namestnika pa Jaroslav Černigoj. S tem je bila prva faza v razvoju visokega šolstva v Mariboru končana.

Iz povedanega nesporno sledi, da so bile visokošolske organizacije v Mariboru ustanovljene zaradi potreb in na zahtevo gospodarstva, industrije in družbenih služb, ki jih je pomanjkanje visokošolsko izobraženih kadrov zaviralo v razvoju. Vsebinsko in organizacijsko so bile nove šole zasnovane na

osnovnih smernicah visokošolske reforme iz 60. let, ki sta jih opredelila splošni zvezni zakon o šolstvu iz leta 1958 in še posebej resolucija zvezne skupščine o izobraževanju strokovnih kadrov iz leta 1960. Takratne osnovne zahteve visokošolske reforme so bile: široka demokratičnost visokošolskega sistema, ki naj omogoči študij do najvišjih možnosti vsakemu sposobnemu; stopnjevanje kot študijski sistem; inverzija študijske snovi; tesna povezanost visokošolskih organizacij s porabniki visokošolskih kadrov in še posebej z gospodarstvom, ki naj dobi odločilen vpliv na vsebino vzgojnoizobraževalnih programov; obrnjenost visokega šolstva k aktualnim družbenim problemom; posebna skrb in poudarek izrednemu študiju, ki naj omogoči že zaposlenim dopolniti znanje, ter večja vloga študentov pri vodenju visokošolskih organizacij. Večina univerzitetnih središč je odklanjala predvsem stopnjevanje in inverzijo študija, izredni študij pa jemala bolj formalno. To je bila prva celovita zahteva po vsebinski reformi visokega šolstva, vse prejšnje so bile le organizacijske. Mladi mariborski visokošolski zavodi so vzeli zahteve reforme zelo resno in jih začeli v celoti in prizadevno uresničevati.

V 60. letih je bilo ustanovljeno v Jugoslaviji nekaj desetih višjih šol. Razvijale so se predvsem v dve smeri: prve so prevzele programe prvih dveh let fakultet in postale njihove podružnice; druge so se naslonile na posamezne večje gospodarske organizacije ali njihova združenja in postale ozko specializirane šole, ki so šolale ozko profilirane kadre za določena delovna mesta. V Mariboru se je razvijal poseben tip višje šole, ki je bil soroden prvi stopnji na fakultetah, dajal je zaključeno izobrazbo širšega profila in hkrati omogočal tudi nadaljevanje študija na drugi stopnji. Prizadeval si je postati resničen visokošolski zavod z visokošolsko vsebino pouka in metodami dela ter učitelji, ki sta jim pedagoško in raziskovalno delo nedeljiva celota. V praksi se je uveljavilo načelo volilnosti učiteljev, v strokovne komisije pa so se pritegovali učitelji s sorodnih fakultet. Od učiteljev, ki so skoraj v celoti bili kadrovani iz vrst najboljših strokovnjakov iz gospodarstva, so zahtevali strokovno izpopolnjevanje in pridobivanje akademskih nazivov magistrstrov in doktorjev znanosti.

Že leta 1962 so izoblikovali naslednja načela: Sodelovanje šol in prakse naj se začne že ob sestavljanju učnega načrta in programa, Dinamičnost razvoja terja neprestano prilaganje in spreminjanje profila strokovnja-

kov. To terja stalno sodelovanje med šolo in prakso. Na šolah, kjer delujejo posebni oddelki, se poleg šolskih svetov osnujejo še oddelčni sveti v podobni sestavi z naslednjimi nalogami: spremljanje študija in predlaganje dopolnitev ter sprememb učnih programov in vsebine posameznih predmetov; izdelava analize delovnih mest, ki jih gospodarske organizacije predvidevajo za diplomante posameznih oddelkov višjih šol; pomoč pri iskanju ustrezne prakse za študente, pri iskanju štipenditorjev in zaposlovanju diplomantov.

Visokošolske organizacije v Mariboru so na široko odprle vrata vsem, ki so končali katerokoli od srednjih šol in ne samo gimnazijo. Omogočili pa so vpis tudi tistim, ki so imeli končano osnovno šolo, najmanj štiri leta delovne dobe in so opravili dokaj rigorozen sprejemni izpit. Prenekateri od teh je končal drugo stopnjo visokošolskega študija, posamezniki so si pridobili celo doktorat. Med rednimi študenti je bilo vedno nad 50 % absolventov srednjih strokovnih šol, med izrednimi pa celo okrog 80 %.

Splošni poudarek izrednemu študiju (študiju ob delu) in visoko število vpisanih izrednih študentov sta usmerila šolske kolektive, da so od vsega začetka posvečali tem študentom posebno skrb. Zagotovili so jim učno gradivo in po vsej Sloveniji organizirali sekcije in centre za študijsko pomoč izrednim študentom. Profesorji so prihajali v te centre in sekcije predavat težja poglavja, opravljali so konzultacije in tudi izpite, če se je prijavilo ustrezno število kandidatov. Kasneje so lahko v teh centrih opravili tudi vpisne formalnosti. V letu 1974 so imele mariborske visokošolske organizacije po Sloveniji 33 centrov in sekcij (Maribor, Murska Sobota, Dravograd, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec, Ptuj, Titovo Velenje, Celje, Brežice, Novo mesto, Trbovlje, Ljubljana, Kranj, Postojna, Koper, Piran in Nova Gorica). Visokošolski študij je tako bil približan zaposlenim, uresničevano je bilo načelo večsrednosti visokega šolstva. Marsikdo po Sloveniji bi nikoli ne prišel do višje izobrazbe, če bi ne bilo te vrste študijske pomoči. Kaj je to pomenilo predvsem za oddaljene kraje in socialno šibkejšo sloje, doslej ni še nihče ovrednotil. Seveda je tako organizirana študijska pomoč terjala od učiteljev izredne napore in porabo časa. Opozorimo na dejstvo, da so večino tega dela opravili ob sobotah in nedeljah, torej v dela prostih dnevih. Tudi to delo ni bilo nikoli prav ovrednoteno. Prav zaradi organizirane in stalne študijske pomo-

či izrednim študentom je bilo mariborsko visokošolsko središče edino v Jugoslaviji, ki je imelo vse do zadnjih let vedno več izrednih kot rednih študentov.

Zaradi ustrezno oblikovanih vzgojnoizobraževalnih programov in splošnega vzdušja na šolah je skozi daljše obdobje okrog 70 % diplomantov prve stopnje odhajalo na delovna mesta, 30 % pa jih je nadaljevalo študij na sorodnih visokih šolah in fakultetah. Praviloma so bili uspešni študenti.

Visok vpis in regionalna razporeditev vpisanih študentov sta pokazala, kako velik je bil interes za stopnjevanje in inverzen študij in kako utemeljena je bila njihova ustanovitev. Že v drugem letu delovanja mariborskih visokošolskih zavodov se je nanje vpisalo 3130 študentov; od tega 342 rednih in 2288 izrednih. Kasneje se je število vpisanih študentov gibalo letno med 9.000—10.000. Okrog 45 % jih je prihajalo iz koroško-štajerske regije, 15 % iz podravsko-pomurske, 14 % iz zasavsko-savinjske regije, blizu 3 % iz Ljubljane, 4 % je dajala Gorenjska, 3 % Dolenjska, nekaj nad 5 % Primorska, druge republike okrog 9 % in druge države, pri tem predvsem nerazvite, 1 %.

Dosledna zvestoba mariborskih visokošolskih organizacij načelom reforme iz 60. let jim je v razvoju prinesla mnogo težav in nevesčnosti. Še posebej so prišle do izraza v težavnih letih uvajanja gospodarske reforme (1965—1968). Takrat so nekateri najbolj rigorozni reformatorji zahtevali celo ukinitve večine višjih šol. Ustanovljena je bila Komisija za preučitev visokega šolstva v SR Sloveniji. V komisiji je prevladalo večinsko mnenje, da so bila temeljna izhodišča reforme iz 60. let zgrešena in da je bila reforma visokemu šolstvu vsiljena, zato je treba njena načela korigirati. Večinski del članov komisije je stopnjevanje študij ocenjeval kot zgrešeno, drago in neučinkovito rešitev. Študij ob delu je bil opredeljen kot koncesija primitivnosti. Višje šole je treba opredeliti kot višje strokovne šole, ki ne sodijo v visokošolski sistem, najmanj pa v univerzo, zato bi kazalo pripraviti zanje poseben zakon. Višje šole nimajo naloge opravljati raziskovalno delo, zato njihovim učiteljem niso potrebni akademski nazivi in habilitacije. Takšnim stališčem v komisiji so se visokošolske organizacije iz Maribora ostro postavile po robu ter iz svojih izkušenj dokazovale zmotnost takšnih stališč. Njihova prizadevanja in vztrajnost niso ostala brez uspeha. Med drugim je na njihovo zahtevo in s podporo izvršnega sveta SRS prišlo v novi zakon o visokem šolstvu (izšel

1969) tudi določilo: »Višje šole razvijajo in organizirajo znanstveno raziskovalno delo, če je tako določeno z njihovimi ustanovitvenimi akti.« Vse višje šole v Mariboru so na osnovi tega določila zakona vložile v skupščini SRS zahtevo po ustrezni dopolnitvi njihovih ustanovitvenih zakonov in vse so takšno dopolnitev tudi dobile. Z zakonom jim je bila priznana pravica do znanstveno-raziskovalnega dela. Naj na tem mestu povemo, da podobne zahteve do pravice raziskovanja ni vložila nobena druga višja šola v Sloveniji. Poizkus vzeti višjim šolam pravico in predvsem dolžnost do raziskovalnega dela je praktično pomenil, potisniti jih na nižjo raven, iztisniti jih z visokošolskega sistema, z univerze. To pa je hkrati bila tudi prikrita težnja nekaterih, da bi zavrli razvoj višjih šol v Mariboru v njihovi jasni usmeritvi h graditvi nove samostojne slovenske univerze, k usmeritvi, ki jo je leta 1960 vizionarsko nakazal Boris Kraigher.

Višja ekonomsko-komercialna šola je bila ob svoji desetletnici, leta 1969, preosnovana v Visoko ekonomsko komercialno šolo. Leta 1972 je dobila tudi pravico do podeljevanja doktorata znanosti. Ima dve novo zgrajeni in sodobno opremljeni poslopji z bogato strokovno knjižnico in lastnim računalnikom.

Višja tehniška šola je bila preosnovana v Visoko tehniško šolo leta 1973, ko so prvič vpisali 3. semester strojniki, leta 1975 pa tudi elektrotehniki, gradbeniki in kemijski tehnologi, naslednje leto pa še tekstilni tehnologi. Leta 1975 je šola organizirala redni študij strojništva in gradbeništva na dislociranem oddelku v Celju. Tretjestopenjski študij so začeli organizirati leta 1976, nekaj kasneje so podelili tudi prve doktorske diplome. Šola si je postopoma zgradila sodobno opremljene učilnice, laboratorije in delavnice z nekaj manjšimi računalniki. Tu je lociran osrednji veliki univerzitetni računalnik. Imajo bogato strokovno knjižnico.

Višja agronomska šola ni doživljala večjih sprememb v razvoju. Prvotne tri oddelke so reorganizirali v dva: 1. oddelek za tehnologijo s pospeševanjem kmetijstva z usmeritvami v živinorejo in poljedelstvo ter sadjarstvo in vinogradništvo. Leta 1971 so pripravili predlog za preosnovo v Visoko agronomsko šolo, ki bi naj na drugi stopnji izobraževala organizatorje kmetijske proizvodnje ter kmetijske strokovne, pospeševalne in svetovalne službe. Predlog predvsem zaradi nasprotovanja Biotehniške fakultete v Ljubljani ni bil sprejet. Leta 1980 je šola pripravila drugi predlog za preosnovanje v Visoko

agronomsko šolo. Šola bi naj v sodelovanju z Visoko tehniško šolo izobraževala na drugi stopnji strokovnjake za kompleksno kmetijsko tehnologijo. Razprava v času pisanja tega teksta še ni bila končana. Tudi sedaj je glavni nasprotnik Biotehniška fakulteta.

Višja pravna šola tudi ni doživljala bistvenih sprememb. V sedemdesetih letih je pripravila predlog za preosnovo v Visoko pravno šolo oziroma Pravno fakulteto. Študij na drugi stopnji naj bi usmerili predvsem v študij samoupravnega in gospodarskega prava. Predlog v javni razpravi ni dobil takšne podpore, da bi zamisel realizirali. V osemdesetih letih je bil predlog obnovljen, vendar tudi sedaj ni dobil podpore ustreznih organov in samoupravne interesne skupnosti za izobraževanje. Šola ima v obnovljenih prostorih poslopja nekdanje klasične gimnazije idealne pogoje za delo.

Pedagoška akedemija, ki je bila ustanovljena kot štiriletna visoka šola, je vse do danes ostala dvoletna šola, vzgaja predmetne učitelje za vse predmete v osnovni šoli. Organizirana je v dve visokošolski temeljni organizaciji: razredni pouk in predmetni pouk. Leta 1976 se je preselila v lastno novo in moderno opremljeno zgradbo, kjer ima odlične pogoje za delo. Reforma visokega šolstva in sklep, da bomo tudi učiteljem osnovne šole v bodoče dali popolno visokošolsko izobrazbo, nakazuje, da bo vsaj za nekatera predmetna področja v bodoče vzgajala učitelje za osnovno šolo in usmerjeno izobraževanje. Tako se bo po 25 letih uresničila ideja o štiriletni pedagoški fakulteti oziroma filozofski fakulteti v Mariboru. Šola ima zelo bogato in dobro urejeno strokovno knjižnico.

Višja stomatološka šola, ki je bila med vsemi mariborskimi šolami takrat naj sodobnejše opremljena, je bila leta 1970 ukinjena z motivacijo, da medicinska doktrina zahteva tudi za zobozdravstveni kader samo fakultetno izobražene strokovnjake.

Leta 1972 je bila na lastno pobudo sprejeta v Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru tudi Višja šola za organizacijo dela v Kranju. Šola je bila leta 1974 preosnovana v Visoko šolo za organizacijo dela.

Hitro po ustanovitvi se je visokošolskim zavodom pridružila Študijska knjižnica, ki se je najprej preimenovala v Visokošolsko in študijsko knjižnico, nato pa v Univerzitetno knjižnico Maribor. Knjižnica, ki hrani okrog 400.000 knjižnih enot, se stiska v pretesnih prostorih. V zadnjih letih se je število bralcev dvignilo na 7000 in si letno izposodijo

blizu 150.000 enot, s čimer se je knjižnica povzpela prav v vrh slovenskih knjižnic. Pripravljanja je kompletna dokumentacija za novo knjižnično poslopje, že napovedani začetek gradnje pa je bil zaradi finančnih težav odložen za nedoločen čas.

Naraščanje števila rednih študentov je zahtevalo gradnjo študentskih domov. V okviru Združenja je bil ustanovljen poseben sklad in odbor za gradnjo. V letih 1964—1973 so bili zgrajeni na lokaciji ob Mestnem parku trije stolpiči s 666 posteljami v dvoposteljnih sobah. V paviljonu je še 32 postelj za podiplomske študente in mlajše raziskovalne kadre, zraven pa še zajtrkovalnica, kuhinja, kulturna dvorana, telovadnica in prostori za občstudijske dejavnosti. Zgradbi so priključeni prostori študentske ambulante. V letih 1978—1981 so bili na novi lokaciji ob Pedagoški akademiji zgrajeni še trije objekti s skupno 900 ležišči v dvo- in tudi enoposteljnih sobah. V letu 1983 potekajo gradbena dela na četrtem objektu, v katerem bo 462 postelj ter več prostorov za kulturne in druge dejavnosti študentov. Tako bo ob koncu 1983. leta študentom na voljo 2060 postelj v sodobno urejenih domovih.

Naredili bi krivico, če ne bi omenili Kulturno umetniškega društva Študent, ki bo leta 1984 praznovalo dvajsetletnico uspešnega dela. Delo se razvija v treh sekcijah, 60 članski mešani zbor, ki se je razvil iz prvotnega moškega pevskega zbora, nosi me APZ »Boris Kraigher.« Sodi med najkvalitetnejše slovenske zборе in je na gostovanjih doma in v nekaterih evropskih državah dosegel vrhunske uspehe, tudi prva mesta. Zbor vodi od njegove ustanovitve dirigent Stane Jurgec. Akademska folklorna skupina goji slovenske plesne in plesne drugih narodov Jugoslavije. Tudi ta sodi med vrhunske slovenske folklorne skupine, ki je že nastopala tudi v tujini ter pridobila nagrade in priznanja. Zadnja leta se je uveljavila tudi plesna skupina »Magra«, ki goji moderni ples. Tudi ta je že nastopala na inozemskih prireditvah.

Že leta 1961 so študentje začeli izdajati svoje glasilo Katedra, ki izhaja še danes v glavnem kot mesečnik.

Za zaključek še nekaj besed o tem, kako smo koncipirali in razglasili Univerzo v Mariboru. Priprave so se začele leta 1972, ko je svet Združenja sprejel Razvojni načrt do leta 1975 in Razvojni projekt do leta 1985. Zasnovan je bil raziskovalni projekt Univerza v Mariboru in v okviru tega projekta izdelana študija Vsebinska zasnova in organiza-

cijski model univerze v Mariboru. Iz te študije bomo povzeli nekaj misli.

V novi slovenski univerzi želimo uresničiti zahtevo, da mora univerzo prevevati socialistična idejnost, ki pomeni dejansko realizacijo marksističnega pogleda na svet in družbo; znanstvenost, ki naj odkriva zakonitost in dialektiko v razvoju narave, družbe in človeškega mišljenja ter socialistično samoupravno organiziranost, ki zagotavlja takšno upravljanje visokošolskih zavodov, da bodo pri njem ustrezno svoji vlogi enakopravno sodelovali delavci visokošolskih zavodov, študentje in delegati širše družbene skupnosti, predvsem pa delegati porabnikov kadrov. Univerza mora biti obrnjena k naši stvarnosti, odsevati jo mora v vseh njenih splošnih in specifičnih potezah. Nova slovenska univerza v Mariboru bo razvijala pedagoško in raziskovalno dejavnost na področju ekonomskih, komercialnih, organizacijskih, tehničnih, pravnih, biotehničnih in pedagoških ved z vsemi potrebnimi spremljajočimi disciplinami. S svojo dejavnostjo bo dopolnjevala in razbremenila Univerzo v Ljubljani. Izhajamo s stališča, da bo lahko izobraževanje spremljalo dinamičen razvoj znanosti, tehnike in tehnologije samo takrat, če se bo razvijalo kot permanenten proces. Zato bo dopolnilni študij ena izmed temeljnih nalog in dejavnosti vseh v novo univerzo vključenih delov. Osnovni cilj rednega študija je čimprejšnja dosega določene kvalifikacije in zaposlitev. Temu cilju morata biti prilagojena zahtevnost in vsebina študijskega programa. V želji po večji sproščenosti, ki naj omogoči študentu oziroma tistemu, ki ga na študij pošilja, da sam usmerja svoj študij, bi naj bil študijski program obvezno sestavljen iz treh delov:

— obvezni temeljni predmeti bi obsegali poleg temeljnih splošnih predmetov, pomembnih za stroko (npr. matematika, fizika, politična ekonomija, pedagoški predmeti itd.), še vrsto predmetov za družboslovno-marksistično izobraževanje študentov. Ti predmeti naj bi predstavljali 30 do 40 % fonda razpoložljivega časa;

— obvezni izbirni predmeti naj bi obsegali specifična znanja izbrane stroke. Ta skupina predmetov bi obsegala 40 do 50 % razpoložljivega časa;

— neobvezni predmeti bi obsegali do 20 % razpoložljivega časa. Pri tem mora biti zagotovljena ne samo teoretična, temveč predvsem praktična možnost širokega kombiniranja znotraj posamezne discipline in med

disciplinami in to naj predstavlja osnovo interdisciplinarnega študija. Upoštevaajoč dosedanje izkušnje, ohranja Univerza v Mariboru stopnjevanje kot temeljni organizacijski princip povsod, kjer ga je mogoče izvajati. Pri Univerzi bo ustanovljen center za poklicno usmerjanje in svetovanje študentom. Upoštevaajoč demografska gibanja, je program dolgoročnega razvoja in princip večsredišnega razvoja opredeljen za kvantitativni obseg Univerze v Mariboru za optimalno 7000 do 8000 rednih študentov vseh stopenj.

Ko je republiški izvršni svet pripravil predlog novega zakona o visokem šolstvu, ki je predvideval, da ustanovijo univerzo visokošolske delovne organizacije s samoupravnim sporazumom, je v Mariboru bil osnutek takšnega sporazuma že pripravljen. Marca 1975 je bil dan v javno razpravo. Maja so na zborih delavcev in študentov samoupravni sporazum sprejeli in določili podpisnike. 3. junija je predstojnik Združenja poslal sprejeti samoupravni sporazum o združitvi v Univerzo v Mariboru predsedniku skupščine SRS s prošnjo, da sporazum potrdi. Zbor združene dela in zbor občin skupščine SRS sta 2. julija 1975 sprejela Odlok o potrditvi samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru. S tem je bila Univerza v Mariboru ustanovljena. Svet Združenja se je sestel 3. julija 1975, tokrat simbolično v sindikalni dvorani tovarne IMPOL v Slovenski Bistrici. Predsednik sveta Miran Potrč je ugotovil, da je republiška skupščina potrdila samoupravni sporazum in da je s tem Univerza v Mariboru pravnoveljavno ustanovljena. Svet je sprejel sklep o razglasitvi Univerze v Mariboru in imenovanju prvega rektorja in prorektorja. Za prvega rektorja je bil imenovan dotedanji predstojnik Združenja dr. Vladimir Bračič, za prorektorja dr. Rudi Crnković. Prvi je ob tem zgodovinskem dejanju čestital rektor Univerze v Ljubljani akademik dr. Janez Milčinski. Slovesna razglasitev Univerze v Mariboru je bila opravljena 18. septembra 1975 v Unionski dvorani v Mariboru ob udeležbi najvišjih predstavnikov republiških in lokalnih oblastnih ter družbenopolitičnih in samoupravnih organov, zamejskih Slovencev ter rektorjev in prorektorjev 12 univerz iz Jugoslavije in 7 univerz oziroma visokih šol iz inozemstva.

V študijskem letu 1982/83 je bilo v visokošolskih delovnih organizacijah, združenih v Univerzo v Mariboru vpisanih 7480 študentov, med njimi 4594 rednih in 2886 ob delu. (1979/80 še 9423 = 4968 + 4455). Pedagoško in raziskovalno delo je opravljalo 414 učiteljev

in 76 sodelavcev. Med njimi je bilo 165 doktorjev znanosti, 121 magistrrov in specialistov. Poleg pedagoškega dela učitelji redno raziskujejo, pri tem sodelujejo z gospodarskimi in drugimi organizacijami združenega dela. Obseg in vsebina raziskovalnega in strokovnega dela sta zajeta v štirih zvezkih Bibliografija učiteljev in sodelavcev Univerze v Mariboru, v njih je objavljenih 9118 bibliografskih zapisov. Peti zvezek bibliografij, ki bo vseboval podatke za obdobje 1969—1982, je v pripravi. Vseh bibliografskih zapisov bo okrog 13.000.

Na visokošolskih delovnih organizacijah, združenih v Univerzo v Mariboru, je do konca leta 1982 diplomiralo 25.198 študentov, in sicer 13.019 iz vrst rednih študentov ter 12.179 iz vrst študentov ob delu. Diplomanti iz vrst študentov ob delu predstavljajo nad 50 % vseh tovrstnih diplomantov v SR Sloveniji. Visoka ekonomsko komercialna šola je dala skupaj 6255 diplomantov, od tega 4203 ekonomiste, 1971 diplomiranih ekonomistov in 81 magistrrov. Podelila pa je tudi 14 doktoratov znanosti. Visoka tehniška šola je dala skupaj 5265 diplomantov, med njimi 4604 inženirje, 655 diplomiranih inženirjev in 9 magistrrov raznih tehničnih strok. Podelila je 13 doktoratov znanosti. Visoka šola za organizacijo dela je dala skupaj 4892 diplomantov, od tega 4.104 organizatorje dela, 779 diplomiranih organizatorjev dela in 9 magistrrov. Višja agronomska šola je dala 945 inženirjev agronomije, Višja pravna šola 2399 pravnikov in Pedagoška akademija 3390 predmetnih učiteljev raznih predmetnih področij. Ukinjena Višja stomatološka šola je dala 278 stomatologov.

Univerza v Mariboru je podelila štiri častne doktorate, in sicer: Sergeju Kraigherju, akademiku dr. Bratku Kreftu, profesorju Albertu Struni in akademiku dr. Svetozaru Ilešiču.

Univerza v Mariboru tesno in ustvarjalno sodeluje z Univerzo Edvarda Kardelja v Ljubljani, sporazume o sodelovanju ima podpisane z Univerzo »Svetozar Marković« v Kragujevcu, Univerzo »Djuro Pucar-Stari« v Banjaluki in Sveučilištem v Osijeku. Univerza in posamezne visokošolske delovne organizacije sodelujejo z univerzami in visokimi šolami v inozemstvu, in sicer s: Filipovo univerzo v Marburgu na Lahni, Univerzo v Gradcu, Tehnično univerzo v Gradcu, Univerzo v Trstu, Visoko šolo za ekonomijo »Bruno Leuschner« v Berlinu (DDR), Visoko šolo za socialne in gospodarske vede v Linzu, Visoko učiteljsko šolo v Szombathelyju,

Političnim inštitutom v Rigi, Pedagoško fakulteto v Trnavi, Tehnično univerzo v Budimpešti, Univerzo Massachusetts v Amburstu (ZDA). Univerza v Mariboru je soustanovitelj mednarodnega kulturno-zgodovinskega simpozija Modinci ter izdajatelj znanstvene revije Časopis za zgodovino in narodopisje.

Prvo imenovana rektor in prorektor sta opravljala dolžnost dve mandatni dobi. V tem času sta bila prorektorja študenta Mik Rebernik in Boris Sovič. Za drugega rektorja je bil imenovan prof. dr. Mehmedalija Djonlagić, tudi on je opravljal dolžnost dve mandatni dobi. V tem štiriletnem obdobju so bili prorektorji: prof. dr. Dušan Bobek, prof. dr. Šime Ivanjko, prof. dr. Majda Škerbič in prof. dr. Stojan Vrabl; prorektorji-študentje pa Vili Vindiš, Alenka Vindiš in Peter Androlovič. Za tretjega rektorja je bil izvoljen prof. dr. Dane Melavc za prorektorja pa prof. dr. Božidar Kranjčič in prof. dr. Tine Zorič.

Učitelji Univerze v Mariboru so v zadnjih letih ustvarjalno sodelovali v pripravah za izvedbo reforme usmerjenega izobraževanja. Pri tem so lahko uporabljali mnoge pozitivne dosežke, ki so jih dosegli pri uresničevanju reforme iz 60. let, ki je vsebovala mnoge

prvine sedanje reforme. Zato jim prehod na novo ne bo težak.

VIRI IN LITERATURA

1. Originalni dokumenti iz arhiva okrajnega ljudskega odbora Maribor iz leta 1959 in 1960, ki se nanašajo na ustanovitev posameznih višjih šol. — 2. Zapisniki sej upravnih odborov Zveze društev inženirjev in tehnikov Maribor, Zveze ekonomistov Maribor in Društva pravnikov Maribor v letih 1957, 1958, 1959 in 1960. — 3. Zapisniki sej izvršnega sveta S LRS, Sveta LRS za šolstvo in Skupščine LR Slovenije. — 4. Uradni list LRS in SRS, v katerih so bili objavljeni zakoni o ustanovitvi posameznih višjih in visokih šol ter Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru ter kasnejše izpopolnitve oziroma dopolnitve zakonov. — 5. Zapisniki sej svetov šol in Združenja ter drugi interni dokumenti posameznih šol. — 6. Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru 1961 — Univerza v Mariboru 1975. Posebna publikacija, ki jo je izdalo Združenje pred razglasitvijo Univerze. Maribor 1975. — 7. Univerza v Mariboru — 20 let visokega šolstva, združenega v Univerzo v Mariboru. Univerza Maribor. Maribor 1979. — 8. Opomba: Leta 1984 bo Univerza v Mariboru izdala na osnovi originalnih dokumentov pripravljeno obširno gradivo za zgodovino visokega šolstva v Mariboru.

RAZSTAVNA DEJAVNOST V MARIBORU — POVOJNO OBDOBJE

META GABRSEK-PROSENC

Razstava je postala v času od prvega pariškega Salona 1673. najbolj priljubljena in tudi najbolj popularna oblika komunikacije med likovno stvaritvijo in njeno publiko. Maribor se sicer ne more ponašati s tako dolgo razstavno dejavnostjo, vendar pa se ta, od prve Umetnostne razstave leta 1920, vztrajno intenzivira, tako po precejšnji razvejanosti kot tudi rastoči kvaliteti. Kronologija mariborskih razstav v času med obema vojnama je že dovolj natančno opravljena (dr. Maja Vetrih, Kronika 1, Ljubljana 1969, Breda Ilich-Klančnik: šestdeset let organizirane likovne umetnosti v Mariboru, Maribor 1980), množica razstav, ki se je zvrstila v Mariboru po letu 1945 v različnih razstaviščih pa je le deloma zabeležena v Kronikah »Sinteze«. Čeprav bi bil najprej nujen statističen pregled, ki bi razvrstil razstave glede na prireditelja in upoštevajoč posamezne tipe razstav (samostojna, skupinska, monografska, retro-

spektivna, spominska, jubilejna, izmenjalna, domača, tuja), poskuša ta zapis, le deloma upoštevajoč razpoložljive in še neurejene podatke, odkriti razstavni utrip v Mariboru od osvoboditve do danes.

Ker je razstava oblika komunikacije med likovnikom in gledalcem, je njeno poslanstvo dvojno. Gledalec jo sprejema predvsem kot informacijo (ta se lahko kasneje spremeni v čustven odnos) o ustvarjalnosti posameznega likovnika, skupine; odvisno od tipa razstave. Ustvarjalcu prinaša razstava njegovih lastnih del zaželeno in potrebno afirmacijo, vse ostale razstave pa so zanj dragocena informacija. Tako je povsem očitno, da razstavna dejavnost soustvarja likovno klimo določene okolja. Kolikor razstave spremljajo strokovne publikacije in so odmevne v dnevnem ter strokovnem tisku, pa postane aktivni soustvarjalec te klime tudi likovni kritik, ki nastopa kot vezni člen med likovnikom in